

Cukrovarnický průmysl ve Francii

SUGAR INDUSTRY IN FRANCE

Hana Machková – Vysoká škola ekonomická v Praze

Historie francouzského cukrovarnictví

Cukrovarnický průmysl má ve Francii dlouholetou tradici. Jeho dynamický rozvoj začal v 18. století a byl založen na zpracování dovážené cukrové třtiny z francouzských kolonií, zejména z oblasti karibských ostrovů. K největším světovým producentům cukrové třtiny v té době patřily Saint-Domingue (dnes Haiti) a Martinique. Cukrovary byly zakládány ve velkých přístavech. Například v roce 1735 byla cukrová třtina zpracovávána v 15 přístavních rafineriích, ale již na počátku 80. let 18. století se cukrová třtina zpracovávala ve 25 cukrovarech v Orléansu, 26 v Bordeaux, 5 v Nantes a 15 v Marseille a v roce 1850 bylo na území Francie více než 300 rafinerií (1).

Vývoj francouzského cukrovarnického průmyslu ovlivnily výrazně napoleonské války. V roce 1806 vyhlásil Napoleon Bonaparte tzv. kontinentální blokádu. Jednalo se o protekcionistické opatření, jež zakazovalo obchod se zbožím pocházejícím z Británie a jejích kolonií. Cílem tohoto opatření bylo co možná nejvíce oslabit anglickou ekonomiku. Británie začala jako odvetné opatření pronásledovat francouzskou flotilu a bránit vjezd francouzských lodí do přístavů. Britům se tak podařilo zastavit dovoz cukrové třtiny do země a Francie pocítila velký nedostatek cukru. Na příkaz Napoleona začal intenzivní výzkum a v roce 1812 splnil francouzský průmyslník Benjamin Delessert úkol a mohl Napoleonovi ukázat technologii výroby cukru z cukrové řepy. Napoleon jeho přínos ocenil vysokým státním vyznamenáním a udělil mu Řád čestné legie (légion d'honneur). Cukrová řepa se začala pěstovat ve velkém na ploše více než 100 tis. ha a Napoleon udělil zpracovatelům 500 licencí na výrobu cukru (2). K výrobě cukru měl Napoleon Bonaparte i velmi osobní vztah, protože jeho první žena Josefína se narodila na ostrově Martinique a její rodině patřily rozsáhlé třtinové plantáže (i když to není historicky prokázáno, traduje se, že jedním z důvodů, proč Napoleon v roce 1802 znovu obnovil otroctví, které bylo zrušeno v roce 1794 po povstání otroků na ostrově Saint Domingue, byl právě vliv Josefíny a ekonomické zájmy její rodiny).

Po pádu císařství se znovu obnovil dovoz cukrové třtiny do Francie a na trhu docházelo ke konkurenčnímu boji mezi výrobci řepného a třtinového cukru. Průmyslová revoluce

umožnila modernizaci a racionalizaci výroby cukru. Francie se stala předním evropským producentem řepného cukru a ke konci 19. století dosahoval objem roční výroby 700 tis. t ročně. Průmyslová revoluce také podpořila dostupnost cukru pro běžné spotřebitele (tab. I.).

Události první světové války způsobily znehodnocení zemědělské půdy i zničení řady cukrovarů a tudíž i prudký pokles výroby a spotřeby řepného cukru (tab. I.). Obnovení výrobních kapacit vyžadovalo velké investice a znamenalo změnu vlastnických struktur. Malé rodinné podniky, jež jsou tradičně limitovány disponibilními finančními zdroji (4), uvolnily místo velkým firmám s dostatečným kapitálovým zázemím a ve Francii začal proces koncentrace výroby. Obdobný vývoj pak probíhal i po druhé světové válce. V 50. letech došlo k rychlému růstu cukrovarnického průmyslu a Francie se jako cukrovarnická velmoc stala hlavním iniciátorem vzniku Společné zemědělské politiky a organizace trhu s cukrem, tzv. cukerního pořádku.

Společná zemědělská politika a její dopady na francouzský cukrovarnický průmysl

V 60. letech byly Francie a Německo největšími evropskými producenty cukru a měly na evropském trhu dominantní postavení. Tyto dvě země měly na evropském trhu cukru přibližně 40% podíl a na světovém trhu 23% podíl. První etapa budování Společné zemědělské politiky, kterou symbolicky zahájila konference ve Strese, se nesla ve znamení propracovávání postupu při vytváření společného zemědělského trhu (5). Z tohoto důvodu se ve sledovaném období prozatím ještě žádná konkrétní opatření týkající se cukerního sektoru neobjevují. Pro cukrovarnický průmysl se stalo přelomovým bodem založení Společné organizace trhu s cukrem (Common Market Organization) v roce 1968. Zejména systém přidělování kvót podpořil další proces koncentrace francouzského cukrovarnického průmyslu a vznik velkých cukrovarnických skupin. V období 1961–2005 se výroba cukru ve Francii zvýšila 2,3×.

Velké obavy vyvolala ve Francii reforma cukerního pořádku z roku 2006. Tato reforma v důsledku snížení cen a výrobních i vývozních kvót, změn dovozní politiky, restrukturalizace trhu a souvisejících kompenzací pro pěstitele výrazně omezila výrobu i export v zemích Evropské unie a mnohem více otevřela evropský trh dovozům zejména z rozvojových zemí. Dopad reformy na francouzský cukrovarnický průmysl však nebyl – narozdíl od většiny

Tab. I: Vývoj spotřeby cukru ve Francii v 19. a 20. století

Rok	1840	1900	1920	1935–40	1950	1970	1990
Spotřeba (kg.os ⁻¹)	2,7	16,6	19,0	22,0	27,0	35,0	34,0

Pramen: FLADRIN (3)

Tab. II. Francouzské cukrovarnické skupiny (2010/2011)

Název společnosti	Forma vlastnictví	Počet cukrovarů ve Francii	Obrat (mld. eur)	Zahraniční aktivity
Groupe Cristal Union	družstvo – 10 000 členů	13	1,5	Alžírsko, Itálie
Tereos	družstvo – 12 000 členů	9	5	Belgie, Brazílie, ČR, Mosambik, Réunion, Španělsko, Velká Británie
Saint Louis Sucre	akciová společnost	4 + 1 rafinerie	7	člen německé skupiny Südzucker

Pramen: vlastní zpracování na základě údajů CEDUS a webových stránek společností.

členských zemí – negativní. Z hlediska mezinárodního prostředí byla reforma zavedena pod tlakem výsledku obchodního sporu ve Světové obchodní organizaci (WTO), kde byl cukerní režim EU jako nerespektující dohody a závazky EU především ve výši vývozních subvencí napaden Brazílií, Austrálií a Thajskem a angažovala se v něm další dvacítko zemí. Opatření EU v rámci cukerního režimu byla shledána překážkami narušujícími obchod a bylo rozhodnuto o nutnosti je odstranit; podle pravidel WTO byla EU povinna rozhodnutí respektovat a upravit podle něj svou obchodní politiku (6).

Ve Francii se výroba cukru po zavedení reformy dokonce navýšila a v roce 2011/2012 dosáhla rekordního objemu produkce více než 4,7 mil. t (obr. 1.).

Trh s cukrem v zemích Evropské unie je jak z hlediska distribuce kvóty (7), tak i z hlediska reálného objemu produkovaného cukru kontrolován třemi zeměmi: Francií, Německem a Polskem. Tyto země disponují 56 % produkčních kvót a podílejí se na výrobě cukru v zemích EU přibližně z 60 %, v tom je započítána i produkce francouzských dominií (8). Např. v sezóně 2011/2012 byl podíl Francie na celkové produkci v EU 28 % a Francie si udržela první místo před Německem (23 %) a Polskem (10 %). Podíl Francie na cukerním trhu zemí EU se v průběhu let 2000–2011 navýšil z 20–24 % na 28 % a k poklesu produkce během tohoto období prakticky nedošlo (8). Můžeme tedy konstatovat, že reforma SOT s cukrem byla pro Francii spíše výhodná.

Význam cukrovarnictví pro francouzskou ekonomiku

Cukrovarnický průmysl je pro francouzskou ekonomiku významným odvětvím. Kromě řepného cukru je Francie díky svým zámořským dominiím (Réunion, Guadeloupe a Martinique) i producentem cukru třtinového. Např. v roce 2011/2012 zde bylo vyrobeno 270 tis. t třtinového cukru (9). V současné době je Francie sedmým největším producentem cukru na světě a z hlediska výroby řepného cukru jí náleží místo první.

Cukrovarnický průmysl je silně koncentrován. Ve Francii působí pouze 5 společností (2 podniky mají pouze 1 cukrovar) a v zámořských dominiích pak 3 menší společnosti. Tyto společnosti provozují 25 cukrovarů, které jsou geograficky umístěny zejména na severu Francie a 5 cukrovarů se nalézá na ostrovech Réunion, Guadeloupe a Martinique (9). Tři cukrovarnické skupiny mají na francouzském trhu dominantní postavení (tab. II.). Určitým francouzským specifickým je silné zastoupení družstevní formy vlastnictví a internacionalizace.

Z hlediska spotřeby jsou 2/3 produkce určeny pro výrobu potravin a 1/3 pro další průmyslovou výrobu, např. pro produkci lihu (Francie je jeho největším evropským producentem)

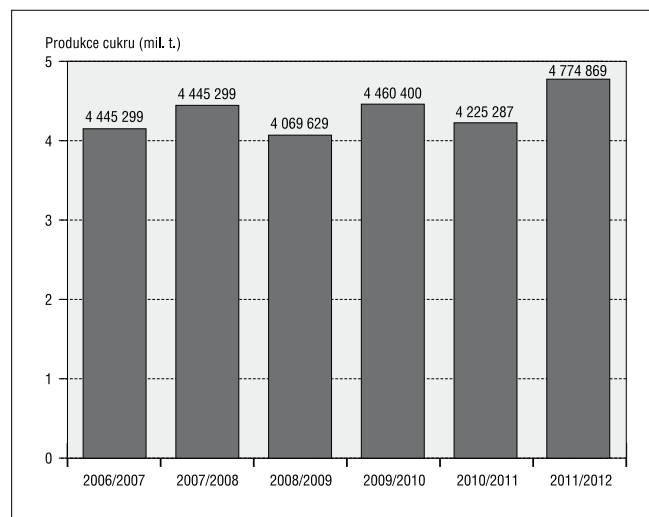
nebo pro využití ve farmaceutickém a chemickém průmyslu. Zaměstnanost ovlivňuje sezónnost produkce snižují ji také moderní technologie, které umožňují vysokou produktivitu práce. V potravinářském průmyslu je proto podíl zaměstnanců cukrovarnického průmyslu na celkové zaměstnanosti v odvětví pouze 2,4 % (9).

Cukrovarnický průmysl má relativně velký význam pro francouzský zahraniční obchod. V roce 2011 byla obchodní bilance pozitivní a dosáhla 932 mil. eur (9). Hlavními vývozními trhy jsou dlouhodobě Itálie, Španělsko, Německo a Velká Británie. Podíl vývozu na celkové produkci představuje 45 %.

Souhrn

Tento článek analyzuje francouzský cukrovarnický průmysl a poukazuje na jeho význam pro francouzskou ekonomiku. Jeho rozvoj začal v 18. století díky dovozu cukrové třtiny ze zámořských kolonií. Produkce řepného cukru se rozvinula na počátku 19. století a jejím iniciátorem byl Napoleon Bonaparte. Průmyslová revoluce umožnila racionalizaci výroby a Francie se stala předním evropským producentem cukru. V 60. letech 20. století se Francie stala iniciátorem projektu Společné zemědělské politiky. Pro cukrovarnický průmysl je významný rok 1968, kdy došlo k založení CMO. Systém přidělování kvót byl jednou z příčin rostoucí koncentrace na trhu. Reforma cukerního pořádku z roku 2006 posílila postavení Francie na cukerním trhu EU. Francie je v současné době sedmým největším světovým producentem cukru a z hlediska produkce řepného

Obr. 1. Vývoj produkce řepného cukru ve Francii v období let 2006–2012

Pramen: CEFS statistics 2012

cukru jí náleží místo první. Cukr je významnou vývozní komoditou. Podíl vývozu na celkové produkci představuje 45 %. Francouzské cukrovarnictví je silně koncentrováno a na trhu dominují tři velké mezinárodní působící skupiny. Francouzský specifickým je družstevní forma vlastnictví a internacionalizace cukrovarů.

Klíčová slova: Francie, cukrovarnický průmysl, Společná zemědělská politika, CMO, cukrovarnické skupiny.

Literatura

1. CEDUS – Centre d'Etudes et de Documentation du Sucre. *Histoire*. [online] http://www.sucre-info.com/index.php?option=com_flexicontent&view=category&cid=229%3Ahistoire&Itemid=3, cit. 7. 3. 2013.
2. La filière betterave-sucre française à l'heure de son bicentenaire. *Magazine Grain de Sucre*, 2012 (26), janvier 2012.
3. FLADRIN, J.-L.: Histoire du sucre et du sucré. In *8ème Colloque de l'Alliance 7 / CEDUS: De la saveur sucrée aux produits sucrés*. 12. 2. 2002, s. 32.
4. TAUŠER, J.: The specific aspects of SMEs financing in the Czech Republic. In *La creazione di imprese innovative. La creation des entreprises innovantes*. Terni: Stampa Tipolitogra Antolini, 2005, s. 225.
5. NEUMANN, P.: *Společná zemědělská politika EU: vznik, vývoj a reformy, mezinárodní komparace*. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2004, s. 8, ISBN 80-245-0814-1.
6. ŠTĚRBOVÁ, L.: Obchodní politika v mezinárodních vztazích. In KUBIŠTA, V. ET AL.: *Mezinárodní ekonomické vztahy*. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, s. 33–100, ISBN 978-80-7380-191-5.
7. SATO, A.: Autonomní snížení celních sazeb a úpravy celních kvót v EU. *EU tip* [online] <http://www.infoportal.cz>, 3, 2006 (2), s. 1–2. ISSN 1214-7346.
8. SMUTKA, L. ET AL.: Vývoj a postavení cukrovarnictví v zemích EU v letech 2000–2011. *Listy cukrov. řepař.*, 129, 2013 (1), s. 22–27.

9. CEDUS: *Sucre et autres débouchés, Mémo statistique. Mai 2012*. [online] http://www.sucre-info.com/index.php?option=com_flexicontent&view=items&cid=16:production&id=18281:sucre-et-autres-debouches-memo-statistique-2012&Itemid=4.

Machková H.: Sugar Industry in France

This paper analyses the French sugar industry and demonstrates its impact on the French economy. The development of the sugar industry began in the 18th century thanks to imports of sugarcane from overseas colonies. The production of sugar beet was initiated by Napoleon Bonaparte in the beginning of the 19th century. The industrial revolution contributed to the rationalization of production and helped France become the European leader. In the 1960s, France contributed to the Common Agricultural Policy project. The year 1968, when the CMO was founded, was important for the whole sugar industry. One of the reasons for growing market concentration became the principle of quota management. In 2006, a major reform of the EU sugar policy was implemented and this reform strengthened France's leading position on the sugar market. Nowadays, France is the world's 7th largest sugar producer and is number one in sugar beet production. For France, sugar is an important export article; the share of export on total production represents 45 %. The French sugar market is concentrated and dominated by three international groups. French specific is cooperative ownership and internationalization of sugar companies.

Key words: France, sugar industry, Common Agricultural Policy, CMO, sugar industrial groups.

Kontaktní adresa – Contact address:

prof. Ing. Hana Machková, CSc., Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta mezinárodních vztahů, nám. W. Churchilla 4, 130 67 Praha 3, Česká republika, e-mail: machkova@vse.cz

Noční pohled na francouzský cukrovar společnosti Tereos v Connantre